

»Mladi za napredek Maribora 2019«

36. Srečanje

Jože Plečnik

Zgodovina

Raziskovalna naloga

Avtor: TONI KOVŠE, DAVID FOŠT

Mentor: MARIJA BITENC

Šola: SREDNJA ELEKTRO-RAČUNALNIŠKA ŠOLA MARIBOR

Število točk: 150

Mesto: 3

Priznanje: srebrno

Maribor, 2019

Jože Plečnik

»Mladi za napredek Maribora 2019«

36. Srečanje

Jože Plečnik

Zgodovina

Raziskovalna naloga

Maribor, 2019

KAZALO

Kazalo vsebine

KAZALO	3
Kazalo vsebine.....	3
Kazalo slik	5
Povzetek.....	7
1 UVOD	8
1.1 METODOLOGIJA	9
2 ŽIVLJENJE.....	10
2.1 Otroštvo in šolanje.....	10
2.2 Dunaj	11
2.3 Praga	13
2.4 Ljubljana.....	14
3 DELA.....	18
3.1 Dunaj	19
3.1.1 Vila Langer (Dunaj,1900/01)	19
3.1.2 Zacherlova hiša (Dunaj,1900/05).....	19
3.1.3 Vila Loos (Dunaj,1901).....	20
3.1.4 Hiša Weidmann (Dunaj,1901/02)	21
3.1.5 Najemniška hiša Langer (Dunaj,1901/03)	21
3.1.6 Vodnjak Karla Boromejskega (Dunaj,1906/09).....	22
3.1.7 Cerkev sv. Duha (Dunaj,1908/13).....	22
3.1.8 Kapela Zacherl (Dunaj,1912/14).....	23
3.2 Praga	24

3.2.1	Hradčani (Praga, 1920/47)	24
3.2.2	Park predsedniške letne rezidence (Lany, 1920/33).....	30
3.2.3	Cerkev sv. Srca Jezusovega (Vinohrady, 1921/32).....	31
3.3	Ljubljana.....	32
3.3.1	Plečnikova hiša (Ljubljana, 1921/30).....	32
3.3.2	Cerkev sv. Jožefa (Ljubljana, 1922/41)	34
3.3.3	Cerkev Gospodovega vnebohoda (Bogojina, 1925/56)	35
3.3.4	Cerkev sv. Frančiška Asiškega (Ljubljana, 1924/31)	36
3.3.5	Zbornica za trgovino, obrt in industrijo (danes Ustavno sodišče Ljubljana, 1925/27).....	37
3.3.6	Cerkev sv. Mihaela (Črna vas pri Ljubljani, 1925/39).....	37
3.3.7	Tromostovje(Ljubljana, 1929/32)	39
3.3.8	Narodna in univerzitetna knjižnica(Ljubljana, 1930/41)	39
3.3.9	Bežigrajski stadion	41
4	SIMBOLI V PLEČNIKOVIM ARHITEKTURI	42
5	PLEČNIKOVA ZAPUŠČINA.....	42
6	ZAKLJUČEK	43
6.1	Družbena odgovornost.....	43
7	VIRI in LITERATURA	44
7.1	Literatura	44
7.2	Viri.....	44
7.3	Viri slik.....	44

Kazalo slik

Slika 1 - Jože Plečnik (Internet)	10
Slika 2 - Razstavna hiša Secesije (Internet)	11
Slika 3 - Cerkev sv. Duha na Dunaju (Internet).....	12
Slika 4 - Andrejev kelih (Internet)	13
Slika 5 - Hradčani (Internet).....	13
Slika 6 - Cerkev sv. Srca Jezusovega (Avtor)	14
Slika 7 - Cerkev sv. Jerneja (Internet)	15
Slika 8 - Cerkev sv. Frančiška (Internet).....	15
Slika 9 - Tromostovje (Internet).....	16
Slika 10 - Žale (Internet)	17
Slika 11 - Spomenik NOB (Internet).....	17
Slika 12 - Katedrala svobode (Internet)	18
Slika 13 - Vila Langer (Internet)	19
Slika 14 - Zacherlova hiša (Internet).....	20
Slika 15 - Hiša Weidmann (Internet)	21
Slika 16 - Vodnjak Karla Boromejskega (Internet)	22
Slika 17 - Cerkev sv. Duha (Internet)	23
Slika 18 - Češki grajski kompleks Hradčani (Internet)	24
Slika 19 - Predsedniška rezidenca (Internet).....	25
Slika 20 - Hradčani vhod (Internet).....	25
Slika 21 - Vhodni portal Hradčani (Internet)	26
Slika 22 - Predsednikovo domovanje Hradčani (Internet)	27
Slika 23 -Stol Alice Masaryk (Internet)	27
Slika 24 - Vodnjak sv. Jurija (Avtor)	28
Slika 25 - Vrt na Bastiliji (Internet)	29
Slika 26 - Krožne stopnice na vrtu na Bastiliji (Internet)	29
Slika 27 - Predsedniška rezidenca Lany (Internet).....	30
Slika 28 - Cerkev sv. Srca Jezusovega (Avtor)	31
Slika 29 - Plečnikova hiša (Internet)	32
Slika 30 - Plečnikova hiša (Internet)	33
Slika 31 -Plečnikova hiša notranjost (Internet)	33

Slika 32 - Cerkev sv. Jožefa notranjost (Internet)	34
Slika 33 - Cerkev gospodovega vnebohoda (Internet)	35
Slika 34 - Cerkev sv. Frančiška Asiškega (Internet)	36
Slika 35 - Ustavno sodišče Ljubljana (Internet)	37
Slika 36 - Cerkev sv. Mihaela (Internet)	37
Slika 37 - Cerkev sv. Mihaela notranjost (Internet)	38
Slika 38 - Tromostovje (Internet)	39
Slika 39 - NUK Ljubljana (Internet)	39
Slika 40 - NUK notranjost (Internet)	40
Slika 41 - Bežigranski Stadion danes (Internet)	41
Slika 42 - Pečičnikov načrt (Internet)	41

Povzetek

Jožeta Plečnika ter njegova dela vam bova podrobno predstavila in ga oz. jih skušala čim boljše utemeljiti. Dotaknila in povedala bova kakšen je bil Jože v otroštvu. Povedala bova tudi nekaj o njegovem študiju v Ljubljani ter tudi o selitvi v Prago in na Dunaj. Predstavila vam ga bova tudi, kot učitelja na tehnični šoli. Ter za na konec tudi o njegovih delih v Ljubljani in o njegovem vplivu danes.

1 UVOD

Za arhitekta Jožeta Plečnika sva se odločila zato, ker meniva, da bi ga morali Slovenci bolje spoznati ter bolj ceniti kar je napravil v Sloveniji in Evropi. Jože Plečnik je najbolj poznan po bankovcu za petsto tolarjev na katerem je osrednji motiv njegova podoba. Osrednji motiv zadnje strani bankovca predstavlja risba vzhodne fasade Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani. V spodnjem delu bankovca pa je prikazan tloris knjižnice. Zdaj pa je na kovancu za 10 centov uprizorjen Katedrala svobode. Poznan je tudi po izdelanih načrtih za dva najlepša slovenska mostova (Tromostovje in Čevljarški most). Plečnik je ustvarjal pred prvo svetovno vojno in po njej, v času med obema vojnama, med prvo in drugo svetovno vojno in tudi po drugi svetovni vojni. Torej je preživel mnoga obdobja in tudi mnoge spremembe v arhitekturi, vendar je Plečnik skozi vse te spremembe in obdobja ustvarjal čudovite in zelo kvalitetne umetnine. Zdaj se tudi veliko govori o prenovi Plečnikovega stadiona (stadion Bežigrad). Plečnikov stadion za Bežigradom bo prenovljen v skladu z izbrano projektantsko rešitvijo. S celovito prenovo in dograditvijo novih programov bo poskrbljeno za oživitvev in trajno ohranjanje Plečnikovega stadiona. Dve leti nazaj pa smo tudi obeleževali 60. obletnico smrti in 145. obletnico rojstva arhitekturnega mojstra. V Muzeju za arhitekturo in oblikovanje smo se Plečnikovemu letu pridružili z razstavami, ki so bile osredotočene tako na arhitekturne dosežke arhitektov ljubljanske Plečnikove šole kot tudi na oblikovalske dosežke od 50. let 20. stoletja naprej iz zbirk MAO. Plečnik je dobil tudi nekatere nagrade, kot na primer: Častni doktor v Ljubljanski in Dunajski tehnični šoli, medalja zasluge za narod, Prešernova nagrada. Zanimivo pa še je to, da je želel Jože Plečnik porušiti ljubljanski grad, da bi na njem postavil tako imenovano Svobode svobode. A na koncu se to ni zgodilo. Katedrala je ostala samo vizualni načrt tudi po tem ko jo je hotel Plečnik predstaviti v parku Tivoli.

1.1 METODOLOGIJA

Izdelavo raziskovalne naloge sva pričela z zbiranjem literature in drugih virov podatkov. Na podlagi zbranih podatkov sva si nato zastavila zgradbo raziskovalne naloge in določila podnaslove, ki jih mora vsebovati. Nato sva se s zbranim znanjem lotila pisanja. Nalogo sva nato še uredila in pravopisno popravila.

2 ŽIVLJENJE

2.1 Otroštvo in šolanje

Slika 1 - Jože Plečnik (Internet)

Jože Plečnik se je rodil 23. januarja 1872, kot tretji od štirih otrok, mami Heleni in očetu Andreju. Sprva mu je ob uspešnih bratih slabo kazalo. Kajti starejši brat Andrej je doštudiral teologijo, mlajši Janez pa je uspešno končal medicino na dunajski univerzi. Ker mu je spodletelo na prvi gimnaziji ga je oče izpisal iz šole. Dobil je deželno štipendijo in odšel v Gradec. Tam se je leta 1892 na državni obrtni šoli izobrazil za načrtovalca pohištva. Njegov učitelj arhitekt Leopold Theyer je že v času šolanja opazil njegov izjemen risarski talen. Umetniški potencial sta čutila tudi brata ter ga jeseni 1894 prepričala, da se vpiše na umetniško akademijo na Dunaju. Tako se je z mapo risb, ki so pričale o nadarjenosti odpravil predstaviti znamenitemu Ottu Wagnerju. Ta je zaradi njegove dotedanje izobrazbe z njim sklenil kompromis: Plečnik bo delal v njegovem ateljeju, si pridobil potrebne izkušnje ter se naslednje leto ponovno prijavil za sprejem na akademijo. Wagnerju je med tem pomagal pri projektih mestne cestne železnice in ureditve donavskega kanala. Jeseni 1895 pa se je brez težav vpisal na akademijo. Bil je popolnoma predan delu in (kot se ga je spominja Josef Hoffmann) nedostopen za karkoli drugega. Dela se je loteval z resnostjo, bil je marljiv in neverjetno vztrajen. Že na koncu prvega letnika je bil najboljši akademik v letniku. Ob študiju je še vedno delal v Wagnerjevem biroju, prav tako pa si je ohrani delček svobode in si iskal dela po svojem okusu. Že zgodaj je odkril svojo smer in jo še med študijem predstavil javnosti. V času študija se je udeležil mnogih natečajev. Leta 1898 je oblikoval razstavo v

Pratru in z njo navdušil tako občinstvo kot kritike. Že v času študija je v arhitekturo uvedel mnoge konceptne novosti, kot so asimetrične kompozicije, dosežene z dvojno simetrijo. Tako je po vseh uspehih pri svojih kolegih ter Wagnerju zbuja ne skrito občudovanje. Leta 1898 se je lotil še diplomskega dela: urbanistično-arhitekturne zasnove kopališča Scheveningen pri Haagu. Ta mu je prinesla najbolj prestižno študentsko nagrado: rimsko štipendijo z uradnim nazivom Staatsreisestipendium. Polovico 3000 kron visoke štipendije je dobil za potovanje po Italiji ter ostalih deželah, preostanek pa po razstavi skic in idejnih skic s potovanja. Vendar je na pot odšel šele 20. novembra 1898, saj ga je na Dunaju zadrževalo delo v Wagnerjevem ateljeju. V Italiji je nabral veliko arhitekturnih in oblikovnih zamislic. Občudoval je Michelangela in Palladia, najbolj pa se je posvečal baročnim in manierističnim motivom. V tem času se je v njem odvijal velikanski preobrat, zato skice s potovanja niso bile noben presežek. Zanimanje sta vzbudili le risbi cerkve ter spomenika Viktorju Emanuelu II. v gorah. Prva zaradi izjemne dinamične zasnove, druga pa zaradi drznosti in monumentalnosti. Po krajšem bivanju v Ljubljani, ko mu je umrla mati, se je vrnil na Dunaj k Wagnerju. Po enem letu je hotel sodelovati tudi z njegovim sinom, vendar se zaradi različnih interesov nista razumela in že hitro razšla. Plečnik je tako v novo stoletje vstopil sam.

2.2 Dunaj

Slika 2 - Razstavna hiša Secesije (Internet)

Postal je samostojni arhitekt. Leta 1901 je postal tudi dejaven član umetniškega združenja Secesija. Kljub samostojnosti je ostal na Dunaju, saj se je zavedal prednosti vse naprednejše

tehnike in svojih visokih umetnostnih zahtev. Leta 1905 je na njegovo pobudo združenje organiziralo razstavo cerkvene umetnosti. V tem se tudi kaže njegova tesna povezanost s krščanstvom. Kljub strmenju h klasični arhitekturi ter temeljni umetniški usmeritvi, se je upal lotiti sleherne naloge. Tako je z izdelavo oblikovne zasnove plinske peči za tovarnarja Geburtha leta 1901, postal pionir sodobnega industrijskega oblikovanja. Narisal je tudi načrt za serijsko pohištvo. Povsem marginalna oblikovalska področja je s svojimi zamislimi dvignil na raven resnega arhitektovega dela. Ob vseh tako samostojnih arhitekturnih dosežkih, kot dosežkih v okviru Secesije, se je povzpел v ospredje visoke družbe. Vendar ga to ni zanimalo in se je raje nagibal k samotarstvu. Svoje usluge je ponujal le naročnikom, ki so mu povsem zaupali. Namenil jim je vse svoje znanje in talent. Največja virtuoznost pa je razvidna v nalogah, ki si jih je zadal sam. Med njimi najdemo tudi s takratno tehniko neizvedljive stavbe. To so skice, ki so nastale spontano na hrbtni strani pisma, iztrganem listu, na podlagi, ki jo je imel pri roki in katerih vrednost se pokaže šele, ko so končane. V obdobju med leti 1901 in 1911 se je med drugim zavzemal za rešitev strešnega venca Zacherlove palače.

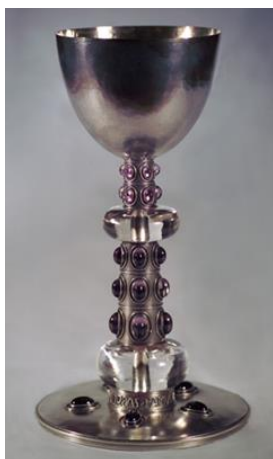

Slika 3 - Cerkov sv. Duha na Dunaju (Internet)

Izdela načrte za cerkev sv. Duha na Dunaju. V njegovih stvaritvah dunajskega obdobja je razvidno, da je oblikoval smer, ki ni docela pripadala jasno opredeljeni smeri. Ker vplivni posamezniki na dunajskem dvoru njegovemu delu niso bili naklonjeni, leta 1911 zapusti Dunaj in na povabilo kolega iz Wagnerjeve šole Čeha Jana Kotěra, prevzame mesto profesorja na srednji šoli za dekorativno arhitekturo v Pragi. Zaradi dokončanja del na cerkvi sv. Duha in del pri Zacharloviih, se vse do vojne občasno vrača na Dunaj.

2.3 Praga

Na novo življenje v Pragi se je težka privajal. Počasi je prihajal v stik s kolegi na šoli, prijateljstev zunaj šole pa ni iskal. Sprva je imel težave z jezikom, a se je češčine sčasoma priučil. Tako je ustvaril pristen stik s študenti, jim namenil veliko časa ter jih navdušil za delo. Takšno razpoloženje je na šoli ohranil tudi med mračnim obdobjem 1. sv vojne. Šola je v njegov slog življenja vnesla mnoge novosti. Tako je počitnice izrabil za ogled velikih srednjeevropskih mest, redno pa je odhajal na ekskurzije tudi s svojimi dijaki.

Slika 4 - Andrejev kelih (Internet)

Hkrati je deset let poučevanja v Pragi porabil za premislek o svoji arhitekturni ustvarjalni poti. V njem je dozorela odločitev, da se vrne v domovino. Za pravo delo mu je ob poučevanju ostalo malo časa. Med drugim je v tem obdobju oblikoval cerkveno posodo. Ustvaril je svojo vrsto sakralnega posodja, pri katerem ni imel tekmece.

Na željo Wagnerja, naj bi bil, z letom 1913 imenovan za njegovega naslednika. Pristojno ministrstvo pa je njegovo imenovanje kljub soglasju učiteljskega zbora in želje njegovih

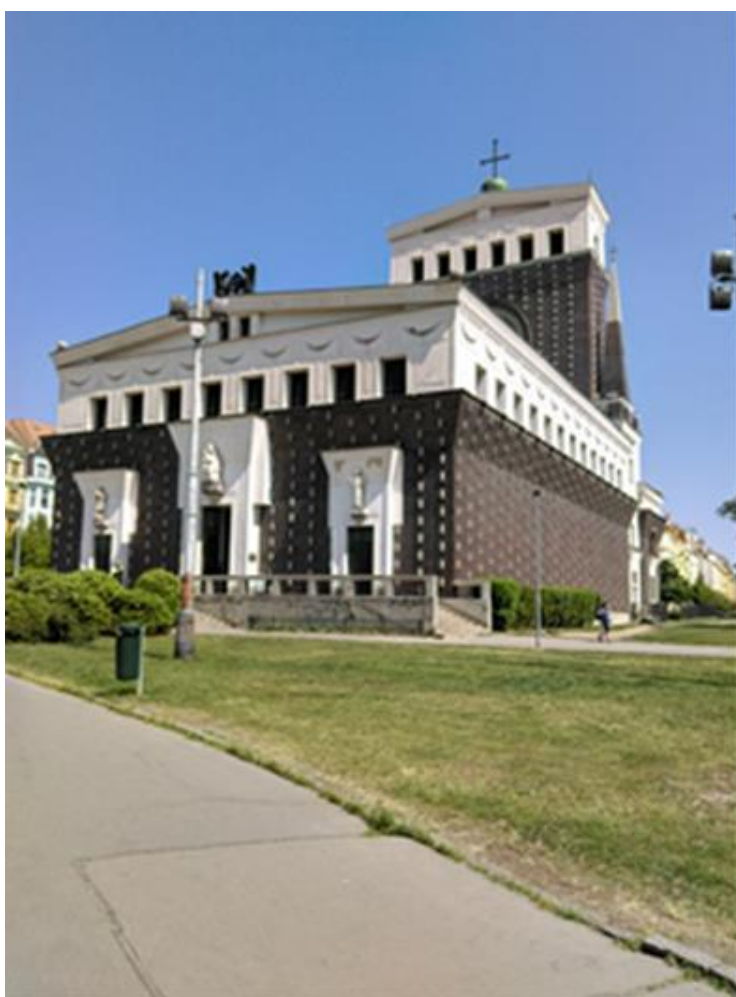
učencev, trikrat zavrnilo.

Slika 5 - Hradčani (Internet)

Proti koncu vojne se je nameraval vrniti v domovino. Kljub ponudbam številnih fakultet, med njimi sta bili tudi zagrebška ter praška, se je leta 1920 odločil sprejeti mesto profesorja na ljubljanski univerzi. S priporočilom Jana Kotěre je bil imenovan za glavnega arhitekta prenove praškega gradu.

2.4 Ljubljana

Delo na ljubljanski univerzi je sprejel šele po privolitvi češkoslovaškega predsednika Masaryka. Slovenija Plečniku sprva ni zaupala vidnejših del, v Pragi pa niso čakali. Poleg obnove Hradčanov, so mu zaupali obnovo grajskih vrtov in predsednikove rezidence v dvorcu Lani. Sočasno s prenovo gradu, se je ukvarjal tudi z gradnjo cerkve na Praških Vinohradih.

Slika 6 - Cerkev sv. Srca Jezusovega (Avtor)

Zaradi radikalne prenove grajskih dvorišč in vrtov, je prišel na udar češke javnosti. Tako je leta 1934 prenehal prihajati v Prago. Uredil si je hišo v Trnovem. V Ljubljani je svojo šolo v

kateri je bilo 12 študentov, držal v strogem redu. S študenti je ustanovil organizacijo

Slika 7 - Cerkev sv. Jerneja (Internet)

Slika 8 - Cerkev sv. Frančiška (Internet)

Ognjišče, ki je združevala arhitekte. Skrbela je za publikacije ter ekskurzije študentov. Zaradi številnih naročil po vsej Sloveniji, so mu pomagali študenti, ki jih je sam izučil. V tem času Ljubljana ni bila več del Avstro-Ogrske, zato je Plečnik pričel v Ljubljani s številnimi projekti. Med njimi je izstopala gradnja cerkve sv. Frančiška v Šiški (na mestu stare cerkve sv. Jerneja), ki je potekala leta 1924. Plečnik je za to naročilo združil dva različna načrta za praško cerkev, kar mu je omogočalo ohraniti nekaj delov originalne cerkve. V drugi polovici

tega desetletja je sprejel zidavo dveh pomembnih gospodarskih ustanov: Vzajemno zavarovalnico v Ljubljani ter Ljudsko posojilnico v Celju. Poleg cerkvenih stavb in gospodarskih ustanov je nesporen tudi njegov urbanistični prispevek našemu glavnemu mestu. Leta 1928 je imel izdelan program urbanističnega preoblikovanja Ljubljane, predvsem severnega dela in Bežigrada. Pri programu je sodeloval tudi njegov učenec Vinko Glanz. Njegove urbanistične zamisli so bile v celoti izvedene. V naslednjih letih je uresničil mnogo svojih zamisli. Uredil je lijakast iztek Vegove v Kongresni trg, nato pa se je lotil ureditve Ljubljanice ter nabrežja. V sklopu tega projekta je zgradil tudi veliko mostov med, njimi Tromostovje, ki je bilo poskus kako uvesti ljubljansko beneško veduto.

Slika 9 - Tromostovje (Internet)

Ljubljanico je spremljal z drevoredi. Skozi vso ustvarjanje v Ljubljani, je za svojo dominantno imel ljubljanski grad. Ljubljano si je predstavljal kot slovenske Atene, ljubljanski grad pa kot slovensko akropolo. V tridesetih letih prejšnjega stoletja se je pričel ukvarjati s Križankami in Narodno in univerzitetno knjižnico v Ljubljani. Izdelal je tudi načrte za Župno cerkev sv. Cirila in Metoda za Bežigradom, ki je prizidek k cerkvi sv. Krištofa, s katero je hotel v Ljubljano uvesti nekaj starokrščanskega. Zgradil je tudi Žale, ljubljansko pokopališče. Prav tako je zgradil cerkev sv. Mihaela na Barju. V tem času je nastajala tudi njegova železniška postaja v Kamniku. Kljub velikim projektom, ni opustil načrtovanja cerkvenega posodja. Prejel je dve visoki državni odlikovanji in odlikovanje kralja Aleksandra. Bil je

imenovan med prvih osemnajst akademikov, na novo ustanovljeni Akademiji znanosti

Slika 10 - Žale (Internet)

in umetnosti. Leta 1939 je bil imenovan za častnega občana Ljubljane. V medvojnem času se je bal, da ga bodo zaprli, zato je dela svoje šole z diplomami vred in del šolske knjižnice in arhiv Ognjišča, preselil na svoj dom. Prvo leto okupacije je nekoliko otrpnil. Potem pa se je navadil ter obnovil svojo načrtovalsko dejavnost. V veliko oporo mu je bila prijateljica Emilija Fon, ki ga je v težkih letih materialno podpirala in ga z vrsto malih del ohranjala ustvarjalno čilega. Kljub temu sta prvi dve leti vojne pomenili v njegovem delu občuten zastoj. Leta 1943 je bil znova poln velikih načrtov. Tako je v tem letu izdelal zadnjo različico ureditve ljubljanskega osrčja. Vse to je vnesel v drugi urbanistični načrt, ki ga je dokončal leta 1944 in ni bil nikoli v celoti realiziran. Po vojni je bil leta 1947 povabljen k

Slika 11 - Spomenik NOB (Internet)

snovanju slovenskega parlamenta. Lahko bi se upokojil, a je zaradi želje študentov nadaljeval poučevanje. Med povojnimi deli so prevladovali spomeniki. Spomenike je zasnoval predvsem kot stebre v vlogi znamenja, kapelice, vodnjake, spominske plošče ter popolnoma novo obliko spomenikov, kot je spomenik v Trnovem. Sprva je menil, da po vojni ni pravi čas za arhitekturno ustvarjanje, a je to misel prišel opuščati in sprejel obnovo cerkve sv. Benedikta v Stranjah pri Kamniku. Kasneje se je prišel ukvarjati z načrti za slovenski parlament. Leta 1947 je izdelal prvi načrt za parlament na gradu, a ga niso sprejeli zaradi načrtovane preureditve grada v muzej. Še pred koncem leta 1947 je izdelal nov načrt za Katedralo svobode, ki ni bila nikoli zgrajena.

Slika 12 - Katedrala svobode (Internet)

Umrli je 7. januarja 1957 na svojem domu v Trnovem. Pokopan je v družinskem grobu na Žalah, ki ga je sam zasnoval.

3 DELA

Jože Plečnik je večino svojih vidnejših del zgradil na Dunaju, v Pragi in v Ljubljani. Bil je izjemno plodovit arhitekt. Poleg naročenih del je risal tudi najrazličnejše zgradbe, ki niso bile nikoli izdelane. Med njegovimi deli prevladujejo predvsem cerkvena poslopja. Med

najpomembnejša dela spadajo obnova Hradčanov, cerkev sv. Srca Jezusovega, Narodna in univerzitetna knjižnica, ljubljanske Žale, pokrite tržnice v Ljubljani, obnova Križank, Tromostovje, cerkev sv. Frančiška ter cerkev sv. Mihaela.

3.1 Dunaj

3.1.1 Vila Langer (Dunaj,1900/01)

Slika 13 - Vila Langer (Internet)

Plečnikovo prvo samostojno delo po odhodu iz Wagnerjevega ateljeja je bila stanovanjska hiša za dunajskega stavbnega mojstra Karla Langerja. Ta je za novo stavbo že sezidal temelje, ko je prosil za pomoč Plečnika. Tako je lahko spremenil le fasado in delno stopnišče ter loggie preuredil v zimske vrtove. Fasada in stopnišče kažeta različne stilne vplive, v katerih se zrcali Plečnikova želja po osamosvojitvi od svojega učitelja Wagnerja. Motiv vrtnic je bil tedaj zelo priljubljen v osrednji dunajski umetnostni reviji *Ver Sacrum*, ki je zastopala secesijski slog. Fasada valovin poudarja pomembnost posameznih prostorov. Gibanje se izteče pred kabineti, nato sledi umaknjen nevtralni pas s kuhinjskimi okni, ki je vezni člen s sosednjo hišo. Ista členitev se ponovi na vrtni fasadi, le da je ornamentika preprostejša. Stavba je razmeroma dobro ohranjena, z izjemo vhodne fasade, ki je danes gladka.

3.1.2 Zacherlova hiša (Dunaj,1900/05)

Zacherlova hiša je Plečnikovo najpomembnejše mladostno delo s katerim je odgovoril na temeljne probleme dunajske secesijske arhitekture in se osvobodil vpliva svojega učitelja Otta

Wagnerja. V dunajski arhitekturi stavba izstopa s poudarjeno plastiko in dinamiko plašča ter se s temno granitno oblogo oddaljuje od svetlih Wagnerjevih fasad. Z njo je Plečnik izčrpal ustaljene kompozicijske teme in odprl vrsto novih možnosti. Stavbni plašč ni členjen, ampak enotno teče okoli stavbe. V tehnološkem pogledu se je arhitekt približal poznejšim obešenim fasadam, ko je granitne plošče vstavil med ozke profile T iz istega kamna, ki so še dodatno

Slika 14 - Zacherlova hiša (Internet)

pritrjeni na opečni zid s kovinskimi sidri. Kljub drugačnim načrtom ga je naročnik prepričal, da uporabi železobetonsko konstrukcijo v pritličju, kar je omogočilo prilagodljiv tloris, primeren za trgovsko dejavnost. To je stavbo uvrstilo med najbolj napredne tehnološke dosežke moderne avstrijske arhitekture.

3.1.3 Vila Loos (Dunaj, 1901)

Plečniku je delo priskrbel gradbeni mojster Karl Langer s katerim je tedaj sodeloval. Prve skice je izdelal aprila 1901, hiša je bila gotova že novembra istega leta. V pol-kleti so bili urejeni stranski prostori in hišnikovo stanovanje. V gornjih dveh nadstropjih dve stanovanji in

v mansardi fotografski atelje. Kubično stavbno telo je dokaz, da se je Plečnik hitro odvrnil od secesijskega sloga in začel eksperimentirati z enostavnimi geografskimi oblikami. Namesto voljno tekoče linije so glavni motivi na fasadi okvirji, izvedeni v ometu ali barvasti keramiki. Neizenačenost gradiv in tekstur kaže, da gre za prehodno delo, ki ni izpolnilo vseh arhitektovih pričakovanj.

3.1.4 Hiša Weidmann (Dunaj,1901/02)

Slika 15 - Hiša Weidmann (Internet)

Plečnik je za prezidavo stare bidermajerske hiše v neposredni bližini cesarskega gradu Schonbrunn leta 1901 naredil tri različice. Nazadnje se je odločil za najbolj historično, ki se prilega baročni okolici. Obstoječo hišo je navidezno povišal z arhitekturno kuliso pred mansardnimi okni ter jo okrasil s pulti. Po Wagnerjevem vzoru sta okrašena tudi značilna pilona ob velikem oknu zimskega vrta. V letih 1904-05 je arhitekt za naročnika preuredil tudi stanovanje v mestu. Ob otvoritvi stanovanja se je Weidmann zastrupil z arzenikom, ki je bil v zeleni barvi tapet, kar je Plečnika zelo prizadelo. Novi lastnik je hišo leta 1908 spet prezidal. Fasado so preuredili leta 1958 in pri tem opustili veliko prvotnega okrasja. Danes so močno prezidani tudi dvoriščni trakti. Zelo zgodaj pa je izginil tudi vrt pred hišo.

3.1.5 Najemniška hiša Langer (Dunaj,1901/03)

Pri najemniški hiši, ki jo je stavbenik Langer gradil v bližini znane Wagnerjeve Majolične hiše, se je Plečnik zvesto vrnil k fasadi iz klasičnega ometa.

Ornament v obliki preprostih valovnic da sklepata, da se je arhitekt že zgodaj odpovedal rastlinskemu okrasju, značilnemu za secesijo. Fasada z glavnim vhodom na Steggasse je stopničasta. Kompozicijo rešuje le venčni zidec, ki se nadaljuje iz napušča nižjega dela stavbe. V nasprotju s prakso svojega učitelja, ki je posamezne fasade med seboj ostro delil, jih je sam povezal z balkoni, ki tečejo okoli vogala. S tem je načel eno od načel moderne arhitekture: čez vogal segajoče arhitekturne elemente. Balkoni so imeli prvotno steklena tla, kar je še povečalo njihovo lahkotnost. V sedemdesetih letih 20. stoletja je bil obnovljen le del fasade, to ustvarja vtis, da gre za dve ločeni stavbi.

3.1.6 Vodnjak Karla Boromejskega (Dunaj,1906/09)

Slika 16 - Vodnjak Karla Boromejskega (Internet)

Engelhart si je zamislil vodnjak s štirimi alegoričnimi skupinami županovega zaščitnika sv. Karla Boromejskega. Ko so leta 1904 postavili kuliso vodnjaka v naravni velikosti, avtor ni bil zadovoljen in je iskal novo rešitev. O tem se je pogovarjal tudi s Plečnikom, ki se je samostojno lotil naloge. Leta 1906 je prijatelja navdušil s svojim predlogom. Namesto kvadratnega tlorisa je za spomenik porabil trikotnega in predvidel tri podobe v katere bi se skozi levje glave izlivala voda. Elgerhart je spomenik prvotno nameraval zaključiti s pultom, vendar ga je Plečnik zamenjal s trikotnim obeliskom in s tem nevtraliziral različno velike plastike.

3.1.7 Cerkev sv. Duha (Dunaj,1908/13)

Gradbeni odbor si je priboril celoten stavbni oblok med štirimi ulicami in je nameraval gradnjo cerkve financirati z odprodajo stanovanjskih hiš na preostalih parcelah. Zato so za

cerkev namenili neprimeren prostor na sredini bloka, ki je bil poleg tega še nagnjen. Pomanjkanje denarja je arhitekta prisililo, da je postopoma opuščal prvotno bolj širokopotezno kompozicijo in na koncu pristal pri strogi arhitekturi ene same stavbe. Odločil se je skoraj za kvadraten tloris cerkve in zasnovo klasičnega templja. Za izhodišče je izbral starokrščansko baziliko, ki je bila zanj simbol zbirališča prvih kristjanov in njihove demokratične skupnosti. Ker ni bilo dovolj denarja za klasično gradnjo, se je moral Plečnik odločiti za železobetonsko cerkev. Plečnik je bil prvi, ki se je po sili razmer ukvarjal z estetiko novega gradiva in zanj poiskal različne izrazne možnosti. Železobetonska konstrukcija, kakršne so tedaj uporabljali pri gradnji mostov, mu je omogočila, da je izpustil

Slika 17 - Cerkva sv. Duha (Internet)

stebre med glavno in stranskimi ladjami. S tem je dosegel preglednost in boljšo akustiko prostora. Posebno skrbno je Plečnik reševal razmerje med cerkveno dvorano in kripto. Zaradi boljše vidljivosti pred oltarjem je prezbiterij dvignil, v podstavek prezbiterija vdela okna in s tem povezal oba prostora. Pri opreми cerkve je porabil veliko čisto profanih citatov iz vsakdanjega delavskega okolja.

3.1.8 Kapela Zacherl (Dunaj, 1912/14)

Arhitekt je naredil načrte za oltarno mezo, oltarno garnituro in ograjo.

Kot blok oblikovana oltarna meza in ograja iz zelenega kamna z bronastimi vrati predstavljata kontrast poslikavi. Svečniki iz temnega bronu so oblikovani kot kelihi. Steklene krogle na njih predstavljajo motiv rožnega venca.

3.2 Praga

3.2.1 Hradčani (Praga, 1920/47)

Hradčani so velikanski grajski kompleks, ki se je tisočletje razvijal na planoti na levem bregu Vltave. Prenovo le tega je Plečniku zaupal češkoslovaški predsednik Tomáš Masaryk in je potekala od leta 1920 do 1934. Plečnik je na Hradčanih preuredil jugozahodni grajski trakt ob južnih stranicah I. II. in III. dvorišča v uradne in zasebne prostore, za predsednika republike.

Sočasno pa je potekala tudi ureditev vinograda v gornjem Jelenovem jarku. K ureditvi predsednikove rezidence je sledilo poploščenje trga pred svetim Vidom s prehodom s III. dvorišča na Vrt na Okopih, Špansko dvorano, ki ločuje I. od II. dvorišča ter vrt na Bastiliji, ki se širi severno od I. dvorišča. Prav tako mu je bila zaupana naloga vključitve grajskega kompleksa v generalni urbanistični načrt Prage. V okviru tega je zasnoval vstop v grad na

Slika 18 - Češki grajski kopleks Hradčani (Internet)

stiku Gradu in Letne na vzhodu ter sklenil z urbanističnim načrtom pobočje na severni strani. Plečnik je dela pričel z vrtovi. Izdelal je načrt za Rajski vrt. Zanimivo pa je, da je drevesa pustil tam kjer so rasla in jih zaobšel v majhnem polkorogu. Vrt na Okopih je

zasnoval kot podolžno ravnino, ki ji daje hrbtenico ravna os osrednje poti ter jo od Rajskega

Slika 19 - Predsedniška rezidenca (Internet)

vrta ločuje poudarjena črta, ki veže zlom grajskega gradu s stolpom trobentačev. V vrtu je Plečnik vse, kar je postavil v prostor, pojmoval kot arhitekturo. Kot naravo pa vse obstoječe rastlinje ter včasih tudi grajene tvorbe. Vrt se isteče v grajski stranici, v skrajni zahodni točki

Slika 20 - Hradčani vhod (Internet)

obzidja. Plečnik je v parku dal postaviti tudi več kipov, ki sodijo v vladarsko ikonografijo. Odprtost vizur proti mestu ter vključevanje mestnih prvin v podobo vrta pa v sklop demokratičnih aluzij. Park kot celota se podreja ureditvi poti od enega dragocenega motiva do drugega. Hkrati označujejo pomembne prostorske dele, prehode in dostope. Park kot celota se

podreja ureditvi poti od enega dragocenega motiva do drugega, ki označujejo pomembne prostorske dele, prehode in dostope.

Moral je poskrbeti za slovesen vhod v grad, zato je dal prednost I. dvorišču. S tem namenom je bogat baročni vhod in ograjo pustil nespremenjeno. Z barvno kamnito oblogo je nakazal dve poti, proti predsednikovemu bivališču ter proti španski dvorani. Izognil se je poudarku glavnega, Matijevega portala, saj je pot proti predsednikovemu bivališču sledila stari kronanski poti čeških kraljev. Na vsako stran vhodnega portala je namestil koničasta jambora za zastave. Izdelati ju je dal iz jelk iz moravskega gozda, saj je cenil les iz domačih gozdov.

Slika 21 - Vhodni portal Hradčani (Internet)

V začetku leta 1921 je pričel urejati tudi predsednikovo stanovanje. Skupaj je obsegalo del južne stranice I. dvorišča, celotno južno stranico II. dvorišča ter celoten južni trakt ob III. dvorišču. Delilo se je na uradni in zasebni del. Prvi je zavzemal celotno pritličje ter prvo nadstropje in nekaj delov tretjega nadstropja, medtem ko je zasebni del zavzemal ostale dele drugega nadstropja. Posebno pozornost je namenil vhodnemu prostoru. Obok nosijo polirani marmorni stebri minojske oblike. Strop je predrt z dvema vrstama pravokotnih odprtin, ki dajejo prostoru prijetno naravno svetlobo. Okroglo stopnišče je napeljal okoli dvigala in ga pozidal v opeki, kakor steni jedra in oboda, ki se brez prekinitve zlijeta v obok.

Slika 22 - Predsednikovo domovanje Hradčani (Internet)

Skozi celotno zgradbo Plečnik vodi opazovalca od motiva do motiva s posamičnimi arhitekturnimi elementi. V ta namen je rezidenco opremil z izbranimi kamnitimi, kovinskimi ali lesenimi kosi opreme, pogosto z motivi češkega leva. Druga znamenitost predsednikovega stanovanja je Damski salon, saj je Plečnik stene opremil s slovaškimi vezeninami pod steklom v temnih opažih. Posebnost tega salona je stol Alice Masaryk, v katerem je seveda treba videti "kraljičin" prestol.

Slika 23 -Stol Alice Masaryk (Internet)

Uradni del rezidence je vseboval številne kose pohištva, slike, lestence ter preproge, ki jih je arhitekt smiselno razporedil po številnih prostorih. Dodal jim je tudi kakšen stol ali mizo v duhu moderniziranih klasičnih oblik.

Med prostori najbolj izstopa oprema sobe v Belem stolpu. Dvorano, ki je imenovana tudi dvorana z grbi, je Plečnik opremil le z mizo iz masivne tikovine nad marmorno ploščo z napisom "Skupnosti podredi svoje lastne skrbi.". Dvorana je verjetno bila namenjena podpisovanju pogodb in drugih pomembnih državnih dokumentov.

Predsednik je rezidenco pričel uporabljati že leta 1924 in se je v njej, kot se je izrazil sam, hitro udomačil.

Slika 24 - Vodnjak sv. Jurija (Avtor)

Dela je nadaljeval z ureditvijo III. dvorišča pred vhodom v predsednikovo rezidenco. Dvorišče je Plečnik dal tlakovati z granitnimi ploščami v kvadratni mreži iz temnega kamna. Vzporednice so potekale vzporedno z južnim traktom predsednikovega domovanja. Ob vstopni stranici dvorišča je postavil monolit, dvorišču pa je dodal še vodnjak sv. Jurija na konju. Najbolj zahteven poseg na kompleksu je bil prehod s III. dvorišča na Vrt na Okopih. Nalogo je Plečnik rešil z dvonadstropnim prehodom z iztekom v piramidne stopnice izhoda.

Jesen leta 1932 je Plečnik s IV. dvoriščem oziroma Vrtom na Bastiliji, zaključil glavnino del na Hradčanih. Skoraj povsem pravokoten prostor omejen s stavbo s špansko dvorano ter zidom nadškofijske palače, je bil za Plečnika velik zalogaj, saj je moral ohraniti ostanke stolpa in oporne zidove iz časa Otokarja II. in ostanke stolpa Bastilije. Hkrati pa je moral

urediti dostop na vrt s severne strani in povezati dohod s Smodniškega mostu, ki v tem območju premošča Jelenji jarek. Vrt je imel dve ravnini, ki jih je Plečnik tudi ohranil. Južni del je dal v celoti tlakovati, zgornji del pa je zasnoval v pasovih s potmi ter obrobljenimi

Slika 25 - Vrt na Bastiliji (Internet)

Tratami. Po sredi je uredil drevored cipres v treh vrstah. Oba dela vrta je povezal s krožnimi stopnicami, ki so do polovice izbočene, v drugi polovici pa vdelane v nasutje. Stolp iz obdobja Otokarja II. je predstavil v obliki pergole in okoliške trate, ki jo je uredil v obliki japonskega vrta. S tem je ponovno dosegel izjemno sožitje strogega arhitekturnega reda vrta ter abstraktnih oblik.

Slika 26 - Krožne stopnice na vrtu na Bastiliji (Internet)

Plečnik je v letu 1934 izdelal urbanistični načrt severnega dela Prage, na vzhodnem grajskem vznožju pa je načrtoval dostop iz mesta na višje ležečo Letno. Kljub želji Masaryka, da bi Plečnik delo nadaljeval, je vse bolj sovražna nastrojenost javnosti, arhitekta odvrnila od češke prestolnice. Leta 1935 je Masaryk odstopil z mesta predsednika. Plečnik je tako tudi sam odložil funkcijo grajskega arhitekta

3.2.2 Park predsedniške letne rezidence (Lany,1920/33)

Slika 27 - Predsedniška rezidenca Lany (Internet)

Plečnik se je ukvarjal z ureditvijo parka. Leta 1921 je uredil prostor pred gradom in mostičke čez potok, ki je tekkel v ribnik. Leta 1925 so povečali rastlinjak in postavili čebelnjak. Največji poseg v grajskem parku je bil 200 metrov dolg zid z okni ob ribniku, sredi katerega je predvidel vodnjak v obliki kolonade. V letih 1931-32 so blizu steklenjaka v parku postavili visoko kamnito vazo, ki je na način kot v antiki zapičena v zemljo. Na drugi strani ceste so leta 1927 postavili spomenik, med prvo svetovno vojno umrlim vaščanom. Kompozicija spomenika združuje tri temeljne arhitekturne simbole: fino obdelan steber, grobo obtesan obelisk in z vrvmi nakazano piramido.

3.2.3 Cerkev sv. Srca Jezusovega (Vinohrady, 1921/32)

Spomladi leta 1919 se je Odbor za gradnjo nove župnijske cerkve v praškem predmestju Vinohrady odločil za javni natečaj, ki se ga Plečnik ni udeležil. Leta 1922 je Plečnik narisal več variant cerkve s prostostoječim zvonikom. Štiri leta pozneje je izdelal končni projekt, s katerim je nameraval gradnjo poceniti. Temeljni kamen so položili 28. oktobra ob desetletnici Češkoslovaške. S tem simboličnim dejanjem je odbor za gradnjo cerkve skušal dokazati, da gre za gradnjo spomenika novi državi. Notranjščina cerkve kaže zadnjo stopnjo preoblikovanja starokrščanske bazilike, od katere sta ostala le še pas oken in lesen strop. Po

Slika 28 - Cerkev sv. Srca Jezusovega (Avtor)

načrtih notranje opreme so izvedli le glavni oltar, opustili pa so neobičajno zamisel po prostoru svobodno razporejenih stranskih oltarjev. Plečnik nikoli ni videl opremljene cerkve,

saj je Prago zapustil že leta 1934. Oltarja v kotih ob prezbiteriju je pozneje zasnoval Otto Rothmayer z uporabo nekaterih Plečnikovih elementov. V začetku štiridesetih let 20. stoletja jima je arhitekt Rothmayer dodal še stranska oltarja sv. Antona in sv. Terezije. Plečnik je zasnoval relativno prostorno kripto, ki zaradi nizkega enajstega oboka deluje kot katakomba. Osvetljena je neposredno skozi okna v tlaku cerkve. Lok za oltarjem je sestavljen iz arheoloških fragmentov najstarejših stavb na praškem gradu in tako novemu prostoru zagotavlja zgodovinsko legitimnost. Plečnik je razmeroma nizko cerkev povišal za celo višino s pomočjo zvonika v obliki fasadne kulise. Rozetno okno s stranskima piramidama parafrazira shemo pročelja gotske katedrale.

3.3 Ljubljana

3.3.1 Plečnikova hiša (Ljubljana, 1921/30)

Slika 29 - Plečnikova hiša (Internet)

Hišo so kupili bratje Andrej, Jože in Janez Plečnik leta 1915, da bi si ustvarili skupen dom. V njej je kratek čas bival le najmlajši Janez, na koncu pa je arhitekt v njej ostal sam. T o je ustrezalo njegovi želji, da živi odmaknjeno od malomeščanskega okolja. Preurejanja hiše se je Plečnik lotil v svojem značilnem raziskovalnem duhu in z izrazito asketo. Pri tej je poskušal različne kombinacije gradiv in njihovih obdelav, uporabljal je gradbene elemente in prototipe iz svojih drugih projektov ter študiral različne načine notranje opreme. S časoma se je v hiši nabralo veliko maket in drobnih oblikovanih predmetov, ki pričajo o tem, kako je Plečnik sproti preverjal sleherno svojo zamisel.

Slika 30 - Plečnikova hiša (Internet)

Leta 1924 je arhitekt staro hišo adaptiral in k njej postavil prizidek v obliki okroglega stolpa z neobičajno dvokapno streho. Leta 1927 je zamenjal podrejena okna in uredil vhodno verando. V letih 1929-30 je hiši dodal še zimski vrt in pri tem uporabil stebra z gradbišča celjske posojilnice.

Slika 31 -Plečnikova hiša notranjost (Internet)

Med vojno je Plečnik prenesel svojo delovno mizo iz prvega nadstropja v spalnico. Nenavadna rešitev okrasnega trama, ki povezuje vratni okvir z omaro je prevzeta iz etruščanske arhitekture in izpoveduje Plečnikovo vero v slovansko poseljenost Apeninskega polotoka. V kopalnici se lahko prepričamo o Plečnikovi skromnosti kot ene njegovih življenjskih načel. Namesto v kadi, ki je bila vgrajena pozneje, se je umival iz vrčev po Kneippovi metodi. Posebej domiselno je po angleškem vzoru narejeno okovje omare za perilo. V mali sobi v pritličju, ki je v celoti obložena z lesom, je Plečnik sprejemal goste. V njej visita Plečnikova portreta iz dunajskega obdobja. Zanimiva je okrogla, bratu Andreju namenjena soba, v prvem nadstropju, ki jo je obložil z lesom in med trikotni omari postavil posteljo. Lesen strop je rešen z dinamično zasukanimi kasetnimi polji. Danes je opremljena kot risalnica, ki je medvojno in nekaj časa po njej, služila njegovim študentom. Plečnik je postopoma urejal tudi vrt na katerega je med drugim postavil steber s Čevljarskega mostu in čebelnjak. Večji del vrta je prepuščal sosedom, ki so imeli na njem njive. Njegov vrt zato ni bil ograjen in je ohranjal podeželski značaj. Izjema je bil le del ob hiši, kjer si je uredil skalnjak in z veliko ljubeznijo gojil različne okrasen rastline. Po Plečnikovi smrti leta 1957 je njegovo hišo z vsem inventarjem prevzel nečak Karel Matković in jo daroval mestu Ljubljani. Od leta 1972 je v njen Arhitekturni muzej Ljubljana.

3.3.2 Cerkev sv. Jožefa (Ljubljana, 1922/41)

Slika 32 - Cerkev sv. Jožefa notranjost (Internet)

Cerkev sv. Jožefa je bila zgrajena v letih 1912-22 v normanskem slogu po načrtih benediktinca Anselma Wagnerja, vendar je ostala nedokončana. Leta 1922 je Plečnik v cerkvi

uredil zasilno kapelo, dve leti pozneje pa postavil prižnico. Šele leta 1940 so s prostovoljnimi prispevki zbrali dovolj denarja za glavni oltar, ki je bil postavljen naslednje leto, stranski oltarji pa niso bili izvedeni. Glavni oltar sodi med največje, kar jih je oblikoval Plečnik. Zasnovan je iz stavbnih fragmentov, tako da je videti kot samostojen arhitekturni ansambel.

3.3.3 Cerkev Gospodovega vnebohoda (Bogojina, 1925/56)

Slika 33 - Cerkev gospodovega vnebohoda (Internet)

Zaradi dotrajanosti stare romanske cerkve iz 14. stoletja je župnik Ivan Baša (1875-1931) želel zgraditi novo cerkev. Plečnik je izdelal več osnutkov za novo cerkev, a se je na koncu odločil, da staro cerkev ohrani kot preddverje novi. Za Bogojino je moral načrte prilagoditi podeželskim razmeram in se je zato odločil za nižje in cenejše stebre, ki bi nosil loke. Na ta način je koncept klasične grške arhitekture stebrišča z ravnimi gredami zamenjal za rimsko arhitekturo ločnih akvaduktov. Svojo zamisel je gradil tudi na Wagnerjevih študijah zasilnih cerkva iz leta 1907. Drugod (Praga, Šiška, Barje) je pri načrtovanju stebrišč uporabljal enostavno modularno mrežo 2,5m, v Bogojini pa je izhajal iz mer stare cerkve, ki ni bila grajena v metrskem sistemu. Zaradi spoštovanja obstoječe arhitekture je v celoti ohranil vhodni del. Celo stari zvonik je le skril pod streho. Posebnost cerkve je tudi trikotno pročelje, ki izvira iz strme dvokapne strehe povzete iz kmečke arhitekture. Ob povečani cerkvi je Plečnik nesimetrično postavil okrogel zvonik. Strop dvorane je okrasil s krožniki, ki so jih izdelali domači lončarji. Oblaganje z ljudsko keramiko, se je Plečniku zdelo enakovredno antičnemu načinu okraševanja arhitekture s terakoto. Po župnikovi smrti leta 1931 je bila cerkev sezidana, vendar neopremljena. Plečnikovega načrta glavnega oltarja iz leta 1939 niso več izvedli. Šele po drugi svetovni vojni se je župnik Jože Gjuran leta 1950 spet obrnil na

Plečnika zaradi načrtov za manjkajočo opremo. Arhitekt je notranjo opremo snoval vse do smrti. Z opremljanjem so nadaljevali še po Plečnikovi smrti vse do leta 1965.

3.3.4 Cerkev sv. Frančiška Asiškega (Ljubljana, 1924/31)

Slika 34 - Cerkev sv. Frančiška Asiškega (Internet)

Za cerkev sv. Frančiška Asiškega je Plečnik ponudil že izdelan projekt za cerkev v Pragi iz leta 1922, ki je bila zasnovana v obliki klasičnega templja. Vtis nevtralnega centralnega prostora se ujema z njegovo željo, da bi ustvaril vzdušje zbranosti, kakršno naj bi ustrezalo frančiškanskemu redu. K temu še dodatno prispeva poglobljena srednja ladja, okoli katere je speljan stebrn obhod namenjen procesijam. Zaradi obhoda je glavni oltar pomaknjen proti sredini. To je bil eden od vzrokov, da je škofija za kratek čas gradnjo celo ustavila, češ da ne ustreza krščanski tradiciji. Monumentalni opečni stebri so predvsem odraz Plečnikovega klasičnega prepričanja. Vrhnja okna prepuščajo skoraj profano svetlobo in so spomin na starokrščansko baziliko, ki je bila Plečniku vseskozi vzor sakralne arhitekture. Iz iste misli izhaja tudi raven lesen kasetiran strop, obešen na strešno konstrukcijo iz jeklenega paličja. Plečnik je zasnoval vso cerkveno opremo, med drugim tudi vse oltarje. Ciborij glavnega je v tem smislu oblikovan kot vertikalno središče cerkve. Fasada cerkve je poenostavljena in ima skrbneje obdelan le vhodni portal. Zvonik stoji za oltarjem v osi glavnega vhoda in je bil prvotno zamišljen v pravokotni obliki. Cerkev je bila posvečena oktobra 1927 in v naslednjih letih zasilno opremljena. Nekaj let pred smrtjo se je Plečnik spet posvetil dokončanju cerkvene opreme. Tedaj so nastali tudi načrti za oltar in luči v kapeli Žalostne Matere Božje. Ti kažejo, da se je arhitekt na starost pomiril z baročno umetnostjo. Izvedbo je pozneje vodila njegova učenka Erna Tomšić.

3.3.5 Zbornica za trgovino, obrt in industrijo (danes Ustavno sodišče Ljubljana, 1925/27)

Slika 35 - Ustavno sodišče Ljubljana (Internet)

Za potrebe zbornice je Plečnik k obstoječi hiši prizidal novo stopnišče in adaptiral prostore v prvem nadstropju in preuredil podstrešje. Šlo je za edino delo v Ljubljani, pri katerem je imel na voljo dovolj denarja. Zato je nalogo izrabil za dvig kakovostne ravni slovenske umetne obrti in hkrati za vzgojo domačih obrtnikov. Slogovno gre predvsem za variacije egipčanske, arhaične grške in etruščanske arhitekture. Kljub različnim obdelavam portalov in različnim višinam, deluje prostor enostavno. Plečnik je tu prvič uporabil kombinacijo sivega podpeškega in rdečkastega hotaveljskega kamna. Nekatere zahtevnejše kovinske izdelke, kot je baročno viti in svetilnik, je Plečnik naročil v Pragi. Glavna dvorana spominja na Wagnerjevo sejno sobo v Poštni hranilnici na Dunaju. Originalna oprema se je delno ohranila le v veliki dvorani. V mali posvetovalnici, kjer so viseli portreti zborničnih funkcionarjev, pričata o prvotni ureditvi le lesen strop in stenska obloga.

3.3.6 Cerkev sv. Mihaela (Črna vas pri Ljubljani, 1925/39)

Slika 36 - Cerkev sv. Mihaela (Internet)

Cerkev sv. Mihaela na Barju je bila načrtovana kot podružnica trnovske cerkve v Ljubljani. Je pomemben Plečnikov prispevek k posodobitvi liturgije in njenega prilagajanja lokalni kulturi. Dostop v cerkev zato vodi čez stopnišče v obliki mostu in na ta način podaljšuje centralno os cerkve. Za Plečnikovo pojmovanje monumentalnosti je bil namreč najpomembnejši svečani dostop k stavbni oziroma dvigovanje proti glavnemu prostoru.

Slika 37 - Cerkev sv. Mihaela notranjost (Internet)

V pritličju je stanovanje duhovnika. Zidana absida služi za dostop v zakristijo. K pocenitvi zidave sodi tudi položna kritina iz betonskih strešnikov, ki posnamejo rimsko tegolo. Zunanjščina spominja na mogočnejše gospodarsko poslopje. Še bolj se želja arhitekta, da oblikuje vaško podružnično cerkev, kaže v ureditvi notranjosti, ki je s predmeti, gradivi in barvitostjo blizu ljudskemu stavbarstvu. Notranjost je oblikovana s štirimi podporami in lesenim okvirjem. Ta enotni prostor je dodatno členjen s podporami brez statične vloge, kar kaže na oddaljenost od načel Otta Wagnerja o vidljivosti glavnega oltarja. Notranjost deluje domače, čeprav izhajajo vsi elementi iz klasične arhitekture. Vidno in barvito ospredje je povzeto po Choisyjevi rekonstrukciji najstarejših grških in etruščanskih vzorov. Posebnost je ograjeni prostor pred oltarjem, namenjen otrokom, miza za darove, oltar v obliki omare, stenska ura itd. Plečnik je poleg projekta cerkvi daroval tudi nekaj kipov in velik bronast gong, ki je visel z zvonikom namesto zvonov. Pevski kor postavljen leta 1950 je zasnovan kot kmečki gank, podprt s svedrastimi podporniki, podobnimi stiskalnicam za sadje.

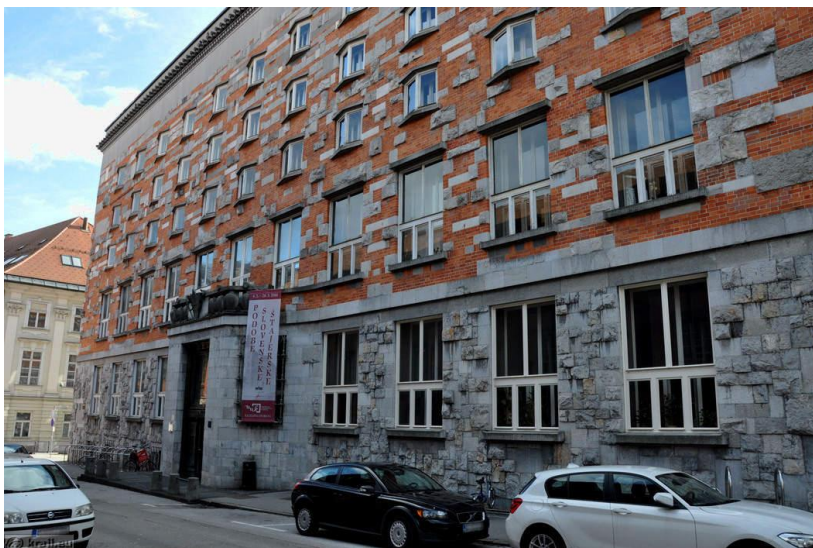
3.3.7 Tromostovje(Ljubljana,1929/32)

Slika 38 - Tromostovje (Internet)

Plečnik je po prvi svetovni vojni želel stari obstoječi Frančiškanski most razširiti s stranskima brvema. Hotel je tudi približati reko mestu in oživiti rečne bregove. Stranski brvi sta postavljeni tako, da usmerjata prostor Prešernovega trga čez reko proti mestnemu jedru. Tako je trg postal osrednji javni prostor mesta. Druga posebnost so stopnišča, ki tvorijo značilen rečni portal. Tudi na starem mostu je poenotil videz celote tako, da je postavil ograjo z beneškimi balustri.

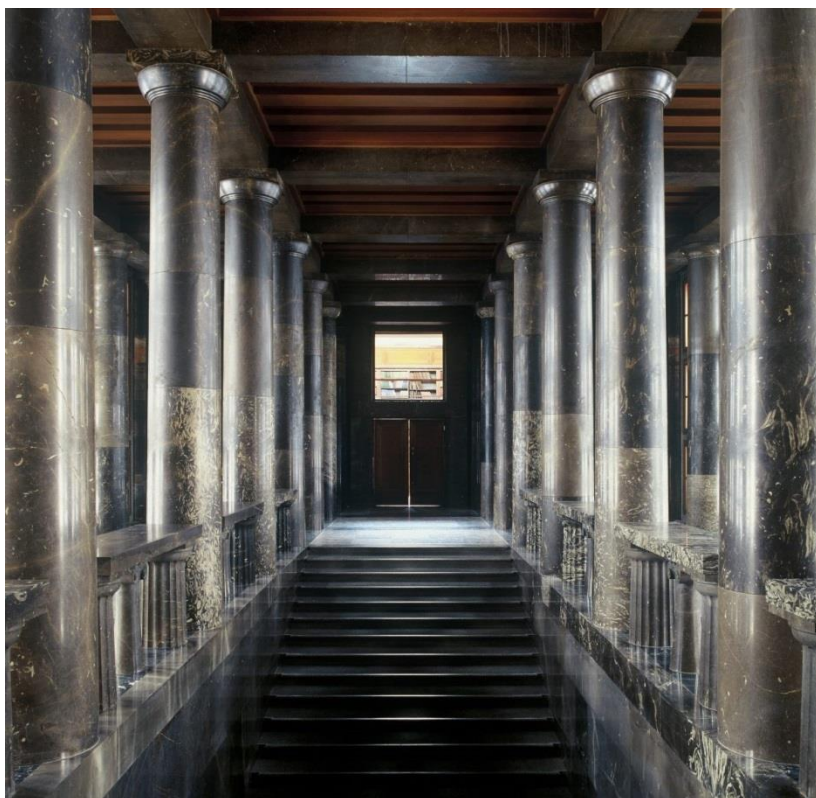
3.3.8 Narodna in univerzitetna knjižnica(Ljubljana,1930/41)

Slika 39 - NUK Ljubljana (Internet)

Plečnik je predvidel novo fasado ter triramno stopnišče predelal v enoramno. Iz podoživljanja klasike se je vrnil v dialog z Wagnerjevimi in Semperjevimi nazori. Stavba s svojo velikostjo

in kubično zasnovo spominja na nekdanji Deželni dvorec. Vidno izstopana knjižnica se z vogalom dominantno obrača proti jugu. Plečnik je že sam dejal, da vogal monumentalno spominja na palačo Medici-Riccardi v Firencah. Kompozicija fasade je reinterpretacija zunanjsčine njegove Zacherlove hiše na Dunaju. Fasadni plašč sestavljajo rustikalni kamniti vložki in vmesne poravnave iz opeke. Zgolj simbolno je nakazana streha antičnega templja z okrasnim vencem nad gladko atiko.

Slika 40 - NUK notranjost (Internet)

Veliki, navpični okni na obeh straneh čitalnice sta umaknjeni iz fasade ploskve, ter ustvarjata cezuro. S tem odkrivata notranjo strukturo stavbe in poudarjata tekstilni ustroj. Za ohranitev glavnega in stranskega portala v enotni fasadni teksturi, ju je bil primoran organsko izviti iz ravnine plašča. Vratna krila so oblikovana po vzoru Panteona, balustrada nad vhodom pa je sestavljena iz metamorfoziranih etruščanskih posod. Knjižna skladišča so oblikovana kot manjše celice, kjer so knjige dosegljive z roko in je možno morebiten požar hitro omejiti. Knjižnico si je arhitekt zamislil kot tempelj učenosti. Do velike čitalnice vodi neprekinjena obredna pot, ki se vzpenja iz temnega pritličja proti svetlobi. Velika čitalnica je prečno postavljena na os monumentalnega stopnišča ter zasnovana kot svetel, praktičen prostor, obdan s knjižnimi policami. Plečnikovo delo je tudi oprema čitalnice.

3.3.9 Bežigrajski stadion

Slika 41 - Bežigrajski Stadion danes (Internet)

Znan tudi kot Plečnikov stadion je nastal po naročilu telovadne organizacije Orel in je pri njem sodeloval tudi Plečnikov učenec Ivan Pengov. Dela so se pričela leta 1925, takrat so bili zgrajeni južna, severna in zahodna opečnata ograja. Naslednje leto pa so delo nadaljevali s izgradnjo vzhodne strani s pokritim stebriščem. Sledila je gradnja teras za sedeže, ki so bili v celoti postavljeni šele leta 1941.

Slika 42 - Peččnikov načrt (Internet)

Za obnovo stadiona, ki je trenutno v katastrofalnem stanju si že več let prizadeva Joc Pečečnik. Problem se je pojavil pri pridobitvi okoljevarstvenega dovoljenja. Prvič je Pečečnik zanj zaprosil leta 2010 in ga 3-krat tudi pridobil. Vendar ga je ARSO v vseh primerih iz nejasnih razlogov odvzel, nazadnje leta 2018. Dodatno pa je vse skupaj zapletla razglasitev stadiona za Kulturni spomenik državnega pomena. Obnova predvideva:

- izgradnjo pokritih tribun s 7500 sedeži ter VIP ložami za 600 obiskovalcev.
- stolpnice
- treh poslovnih vil
- ter podzemnega parkirišča s 1811 parkirnimi mesti

4 SIMBOLI V PLEČNIKOVİ ARHITEKTURI

Za Plečnikovo arhitekturo je značilno posnemanje arhitekture stare Grčije in antičnega Rima. V vseh svojih delih je uporabil svoj najljubši arhitekturni element steber. Mnogi mu to tudi očitajo, saj je stebre uporabil praktično povsod. V svojih delih je upodabljal motive iz lokalnih legend ter lokalne materiale.

5 PLEČNIKOVA ZAPUŠČINA

Plečnik je eden redkih arhitektov, ki ni ustvarjal del, ki so bila aktualna v njegovem obdobju, temveč dela, ki bodo aktualna tudi po več desetletjih. Zato mu mnogi niso priznali mojstrstva. Plečnik je skozi delo odločilno oblikoval podobo današnje Prage, Ljubljane ter v majhni meri tudi Dunaja. Preko svojih učencev pa je oblikoval tudi arhitekturo po smrti. Po Plečniku je imenovano najvišje slovensko priznanje na področju arhitekture. Njegova Katedrala Svobode krasi prvo slovensko poštno znamko in kovanec za 10 centov. Njegove stavbe so v osemdesetih letih prejšnjega stoletja postale priljubljene arhitekturne znamenitosti. Njegova dela v Pragi in Ljubljani so bila leta 2015 in 2017 uvrščena na poskusni seznam za uvrstitev med Unescovo svetovno kulturno dediščino.

6 ZAKLJUČEK

Po najinem mnenju je Plečnik eden največjih arhitektov svojega in kasnejšega obdobja, ki je pustil neizbrisen pečat v vseh treh evropskih glavnih mestih, v katerih je deloval. Svojo arhitekturo je razvil v samostojno smer, ki so jo nadaljevali in ohranjali njegovi učenci. Uporabljal je lokalne materiale in upodabljal lokalno zgodovino, s tem je dajal svojim delom veliko kulturno vrednost in široko ter razgibano motiviko. Ker je ustvarjal dela, ki so bila pred njegovim časom je njegova arhitektura, v času njegovega življenja mnogokrat ostala nerazumljena in njegovo mojstrstvo nepriznано.

6.1 Družbena odgovornost

Z raziskovalno nalogo želiva povečati zavednost Slovencev o pomenu dela Jožeta Plečnika, saj v najinem domačem okolju opažava, da veliko mladih ne ceni njegovega dela ali pa zanj celo ne ve. Prav tako želiva njegova dela približati ljudem, da bi spoznali ogromno zgodovinsko in kulturno vrednost, ki jo nosijo v sebi.

7 VIRI in LITERATURA

7.1 Literatura

1. Hurasky, Andrej. 2006. Jože Plečnik: Dunaj, Praga, Ljubljana. Ljubljana: Cankarjeva založba.
2. Krečič, Peter. 1997. Jože Plečnik: branje oblik. Ljubljana: DZS.
3. Hurasky, Andrej. 2016. Simboli v Plečnikovi arhitekturi. Ljubljana: Lili in Roza.

7.2 Viri

1. Jože Plečnik, Wikipedija (elektronski vir) Dostopen na URL naslovu: https://sl.wikipedia.org/wiki/Jo%C5%BEE_Ple%C4%8Dnik (17.11.2018)
2. Bežigrjski športni park (elektronski vir) Dostopen na URL naslovu: <http://bsp.si/kronoloski-pregled-razvoja-projekta-bsp/> (3.2.2019)
3. Bežigrjski stadion, Wikipedija (elektronski vir) Dostopen na URL naslovu: https://sl.wikipedia.org/wiki/Stadion_Be%C5%BEigrad (3.2.2019)

7.3 Viri slik

1. Jože Plečnik: <http://projekti.gimvic.org/2015/2d/mostovi/likovna/plecnik.html> (17.11.2018)
2. Razstavna hiša Secesije: <https://www.alamy.de/stockfoto-osterreich-wien-gebaude-der-secession-gebaut-im-jahre-1897-von-olbrich-1867-1908-fassade-66812057.html> (18.11.2018)
3. Cerkev sv. Duha na Dunaju: <http://www.plecnikovcaj.si/joze-plecnik/>, 19.11.2018
4. Andrejev kelih: <https://www.ng-slo.si/si/stalna-zbirka/od-1918-dalje/prvi-andrejev-kelih-joze-plecnik?workId=3445> (19.11.2018)
5. Hradčani: https://www.google.si/search?biw=1920&bih=964&tbm=isch&sa=1&ei=wnojXJrMDIvcwQKdx6igCw&q=hrad%C4%8Dani+1922&oq=hrad%C4%8Dani+1922&gs_l=img...6712.9284..9406...0.0..0.70.362.6.....0....1..gws-wiz-.....0j0i5i30j0i30j0i24.WJyyenXM-GM#imgsrc=4m3nh_Z5EzvhqM: (26.12.2018)
6. Cerkev sv. Srca Jezusovega: Avtor. (26.12. 2018)
7. Cerkev sv. Jerneja: <https://sl.wikipedia.org/wiki/Slika:Sv-Jernej-StaraCerkev-Ljubljana.JPG> (26.12. 2018=

8. Cerkev sv. Frančiška:
https://www.europeana.eu/portal/sl/record/2020712/DR_SI_IPCHS_KDG_169.html
(26.12. 2018=)
9. Tromostovje: <https://sites.google.com/site/ljubljanaiztok/home/turizem/tromostovje>
(26.12.2018)
10. Žale: <http://www.ljubljana-sveti-kriz.si/kdo-smo/o-zupniji/pokopalisce-zale/> (26.12. 2018)
11. Spomenik NOB: <http://spomeniki.blogspot.com/2014/04/ljubljana-spomenik-zrtvam-nob-v-trnovem.htm> (26.12. 2018)
12. Katedrala svobode: <https://marijanzlobec.wordpress.com/2018/05/21/plecnikova-katedrala-svobode-v-newyorski-muzej-moma/> (26.12. 2018)
13. Vila Langer: <http://art.nouveau.world/villa-langer> (15.1.2019)
14. Zacherlova hiša: <https://www.rtvsl.si/kultura/knjige/plecnikova-umetnost-je-nadcasovna-in-zelo-aktualna-v-danasnjem-casu-zmed-in-stranpoti/441636> (15.1. 2019)
15. Hiša Weidmann: https://www.geschichtewiki.wien.gv.at/Datei:Haus_Weidman.jpg
(15.1. 2019)
16. Vodnjak Karla Boromejskega: <https://twitter.com/i/web/status/1038043926060572673>
(15.1. 2019)
17. Cerkev sv. Duha: <https://www.rtvsl.si/kultura/knjige/plecnikova-umetnost-je-nadcasovna-in-zelo-aktualna-v-danasnjem-casu-zmed-in-stranpoti/441636> (15.1. 2019)
18. Češki grajski kompleks Hradčani: https://citymagazine.si/clanek/glasujte-za-najlepsi-grad-na-svetu-med-najlepsimi-izstopa-prav-blejski-otok/none3762_700/ (15.1. 2019)
19. Predsedniška rezidenca: <https://mojalbum.com/u3nevenka/16-praga-hradcani/foto/23071010> (26.12. 2018)
20. Hradčani vhod: <http://idemo.ba/wp/praski-dvorac-hradcany-prag-ceska-republika/>
(26.12. 2018)
21. Vhodni portal Hradčani: Avtor, (30.12.2018)
22. Predsednikovo domovanje Hradčani: Avtor, (30.12.2018)
23. Stol Alice Masaryk:
<https://www.google.si/search?biw=1920&bih=964&tbm=isch&sa=1&ei=uRwpXPHm>

- [MJHewQLYhLygBQ&q=stol+Alice+Masaryk&oq=stol+Alice+Masaryk&gs_l=img.3...499423.499423..500115...0.0..0.68.68.1.....0....1j2..gws-wiz-img.AhLfKCgiOqw#imgsrc=heyhtFgc6tGXIM](https://www.flickr.com/photos/mjhewql/499423499423..500115...0.0..0.68.68.1.....0....1j2..gws-wiz-img.AhLfKCgiOqw#imgsrc=heyhtFgc6tGXIM): (30.12.2018)
24. Vodnjak sv. Jurija: Avtor, (30.12.2018)
25. Vrt na Bastiliji: <http://praguegallery.net/gallery/prague-castle/prague-castle-bastion-garden.html> (30.12.2018)
26. Krožne stopnice na vrtu na Bastiliji: <https://www.christinatravelclub.org/restaurant-na-baste-by-jo-e-ple-nik-cz.html> (30.12.2018)
27. Predsedniška rezidenca Lany: <http://www.infoglobe.sk/lokality/europa/ceska-republika/lokality-sk-prezidentsky-zamek-lany/> (15.1. 2019)
28. Cerkev sv. Srca Jezusovega: Avtor, (15.1. 2019)
29. Plečnikova hiša: <https://www.primorske.si/plus/7--val/plecnikova-hisa-je-muzej-arhitektovega-ustvarjanja> (15.1. 2019)
30. Plečnikova hiša: <https://www.rtvsl.si/moja-generacija/prenovljena-plecnikova-hisa-ujeta-na-knjizne-strani-in-filmski-trak/384341> (15.1. 2019)
31. Plečnikova hiša notranjost: <https://www.visitljublana.com/sl/obiskovalci/aktivnosti/kultura-in-umetnost/plecnikova-hisa/> (15.1. 2019)
32. Cerkev sv. Jožefa notranjost: <http://wikimapia.org/3853509/sl/Cerkev-sv-Jo%C5%BEefa> (15.1. 2019)
33. Cerkev gospodovega vnebohoda: <https://polet.delo.si/zgodba-z-nasmehom/poletov-potep-plecnikova-bela-golobica> (15.1.2019)
34. Cerkev sv. Frančiška Asiškega: <https://www.archiweb.cz/b/kostel-sv-frantiska-z-assisi-cerkev-sv-franciska-asiskega> (15.1.2019)
35. Ustavno sodišče Ljubljana: <https://www.jub.si/o-podjetju/reference> (15.1. 2019)
36. Cerkev sv. Mihaela: <https://www.geago.si/sl/pois/3603/cerkev-sv-mihaela-crna-vas> (15.1. 2019)
37. Cerkev sv. Mihaela notranjost: http://kraj.eu/slovenija/plecnikova_cerkev_sv_mihaela_v_crni_vasi_na_barju/slo (15.1.2019)
38. Tromostovje: <https://stock-clip.com/video-footage/tromostovje> (5.2.2019)

39. NUK Ljubljana:

http://kraj.eu/slovenija/ljubljana_narodna_univerzitetna_knjiznica/slo (5.2.2019)

40. NUK notranjost: <https://www.nuk.uni-lj.si/obisk/vodeni-ogledi> (5.2.2019)

41. Bežigranski Stadion danes: <https://www.zurnal24.si/slovenija/sneg-skopnel-stadion-razsut-74862> (5.2.2019)

42. Peččnikov načrt: <https://www.slovenskenovice.si/novice/slovenija/konec-sage-okoli-plecnikovega-stadiona-arso-je-odlocil> (5.2.2019)